

**UN DOCUMENT IMPORTANT INTRAT DE CURÂND
ÎN COLECȚIA DE MANUSCRISE A MUZEULUI BRUKENTHAL**

Gudrun-Liane ITTU

gudrunittu@yahoo.de

Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu

Constantin ITTU

constantin.ittu@brukenthalmuseum.ro

Muzeul Național Brukenthal Sibiu

Key-words: letter, revolution from 1848–1849, victim.

Abstract: Recently, an important document entered the Brukenthal Library. The document is a letter dated 9th of September 1849, written by Georg Hinz, Lutheran priest in Cluj, and addressed to Georg Kenst (Lutheran priest too) in Sibiu, brother in law to the Saxon revolutionist Stephan Ludwig Roth. When he was imprisoned and before execution by the Hungarians on May 11 1849, Roth was assisted and encouraged by Hinz. The letter contains emotional data concerning the will of Stephan Ludwig Roth.

De curând, în colecția de manuscrise a Bibliotecii Brukenthal a intrat un document important care, după toate probabilitățile, s-a aflat în custodie la muzeu în perioada interbelică. Înainte de naționalizare, se obișnuia ca persoane particulare sau instituții să predea obiecte sau documente prețioase Muzeului Brukenthal spre păstrare, rezervându-și dreptul să le retragă oricând doreau acest lucru.

Este vorba despre un document împăturit care are aplicat un sigiliu (acum indescifrabil), precum și ștampila rotundă, în cerneală, a Muzeului Brukenthal (*Br [Baron]. Brukenthal'sches Museum Hermannstadt*), care se vede clar, la care trebuie menționat și un probabil număr de inventar. Documentul în discuție este o scrisoare a preotului evanghelic Hintz din Cluj – care l-a însoțit pe Stephan Ludwig Roth¹ în timpul detenției sale în orașul

de pe Someș și până în ultimile clipe ale vieții –, către preotul luteran din Șeica Mică, Samuel Kenst, cumnat al revoluționarului sas. Din moment ce scrisoarea, datată 9 septembrie 1849 și donată Muzeului Brukenthal de d-nul Udo Acker, director adjunct al *Haus des Deutschen Ostens* din München, poartă o ștampila muzeului, avem convingerea că instituția culturală în discuție a adăpostit-o odinioară. Există și o altă probă în acest sens, anume volumul „Der Prozess Stephan Ludwig

proponeri pentru reformarea învățământului, care însă nu au fost acceptate la Viena. Între 1822 și 1832 a fost profesor și rector [director] al Gimnaziului din Mediaș. Datorită ideilor sale reformatoare și-a făcut numeroși dușmani, fiind chiar obligat să părăsească școala, devenind predicator al orașului Mediaș și între 1837 și 1847 preot la Nemșa și Moșna. În timpul Revoluției de la 1848/49 se situează de partea imperialilor, este comisar și administrator al comitatului Târnava, calitate în care pledază pentru folosirea în viața publică a tuturor limbilor vorbite în Transilvania, dreptate socială, etc. La ocuparea Transilvaniei de către armata maghiară este prins de comisarul guvernului, maghiarul Csany, dus în lanțuri la Cluj și condamnat pentru înaltă trădare. A fost executat în 11 mai 1849.

¹ Stephan Ludwig Roth (1796, Mediaș – 11 mai 1849, Cluj) pedagog, preot, politician., a urmat studii de teologie la Tübingen între 1817 și 1818, iar apoi a devenit colaborator al lui Pestalozzi la Ifferten, în Elveția. În 1820 a obținut doctoratul în filologie la Tübingen. Înapoi în Transilvania, a făcut o serie de

Roth” (1959) al lui Otto Folberth², autor a șapte volume despre viața și activitatea lui Roth, care, la paginile 219–220, citează scrisoarea fără indicarea vreunui număr de inventar ca făcând parte din *lăsământul* Stephan Ludwig Roth al Muzeului Brukenthal.

Scrisoarea, de dimensiunile 45 x 27 cm, este redactată în limba germană cu litere gotice. Hintz răspunde la două epistole ale lui Kenst (prima, din 2 august, care nu ajunsese la destinatar, și a doua din 23 august, sosită abia în 7 septembrie), scrisori în care acesta se interesase de ultimele clipe de viață ale lui Stephan Ludwig Roth. Hintz, după ce deplânge neputința sa de a-l salva pe marele om, îl asigură pe Kenst că a avut și mai are de gând să încredințeze hârtiei acest episod tragic și totodată eroinic al Revoluției de la 1848 din Transilvania³. Regretă că nu a putut salva nimic din scrierile lui Roth care, în totalitate au fost confiscate/însușite de „tribunalul de sânge“. Bucuros de turnura fericită pe care situația politică o luase, preotul dorește să afle dacă familia nu vrea ca rămășițele pământești ale defunctului să fie înmormântate așa cum se cuvine în localitatea sa de baștină⁴. În final îi aduce la cunoștință destinatarului că se află în posesia unui obiect cutremurător, batista muiată în sângele martirului, care, în conformitate cu ultima sa dorință, trebuia să ajungă la cea mai vârstnică fiică a sa, a celui executat.

² Folberth 1959, p. 219sq.

³ Hintz s-a ținut de cuvânt, publicând la un an de la execuția lui Roth raportul intitulat “Die letzten Lebensmomente des am 11. Mai 1849 in Klausenburg hingerichteten meschner Pfarrers Stephan Ludwig Roth, gedruckt bei Johann Gött, Kronstadt 1850, raport reproduc în: Folberth 1959, pp. 352–360.

⁴ Cadavrul lui Stephan Ludwig Roth a fost îngropat imediat după execuție, fără să fi fost depus într-un sicriu. Familia, atunci când a fost posibil, s-a decis pentru transferarea rămășițelor pământești la Mediaș. La 17 aprilie 1850, sicriul a sosit la Mediaș, iar două zile mai târziu a avut loc înmormântarea. La acea dată, publicația *Satellit* din Brașov lansase deja două apeluri de a colecta fonduri în vederea ridicării unui monument al martirului, vezi Folberth 1959, p. 220sq.

Clausenburg am 9ten
September 849

Hochehrwürdiger Herr!

Ich habe allerdings Ihre erste Zuschrift vom 2ten August gar nicht und die vom 23ten August erst vorgestern erhalten, weswegen ich denn auch eile wenn auch diesmal ganz in der Kürze, zu antworten.

Sie sprechen in Ihrem werthen Schreiben mir vor Allem den wärmsten Dank aus für alles, was ich in Beziehung auf das traurige Schicksal Ihres unglücklichen Herrn Schwagers, Herrn Pfarrer Roth, gefühlt und gethan habe. Ach, wie schmerzlich ist es für mich, daß ich diesen Dank höchstens auf mein Wollen und Beginnen, nicht aber auf den Erfolg desselben beziehen kann. Wäre dieser denselben entsprechend gewesen, hätte ich ihn retten oder sein Schicksal auch nur mildern können, dann würde Ihr Dank mich glücklich machen, so aber erpresst es mir nur einen Seufzer über die menschliche und insbesondere auch meine Ohnmacht. Gleichwohl ist es mir werth, als Beweis der Freundschaft und des Wohlwollens von Seiten der Angehörigen des vereinigten Bedauerns, zu dem ich mich durch den tiefen, noch immer brennenden Schmerz über sein herbes Geschick besonders hingezogen fühle. Die Seinigen mögen ihn allerdings unendlich mehr geschätzt in ihm darum auch unendlich mehr verloren haben, aber in der kurzen Zeit, seines traurigen Aufenthaltes allhier, waren wir die innigsten Freunde geworden, und so bleibt sein Tod auch für mich ein sehr herber Schlag.

Was nun Ihre Bitte um nähere Auskunft über seine letzten Lebensumstände betrifft, so werde ich nicht ermangeln, dieselbe Ihnen in weniger Zeit zu ertheilen. Ich hatte schon ohnedies den Entschluß, dieselbe der Öffentlichkeit zu übergeben, weil sie eben sowohl zur Charakterisierung des ausgezeichneten Mannes, als auch zur Erhebung und Belehrung jedes Lesers beizutragen vermögen. Haben Viele von ihm wirklich leben gelernt, so können sie auch von ihm getrost und groß sterben lernen. Von seinen bei ihm befindlich gewesenen Kleidungsstücken, sowie auch seinen Schriften

habe ich nichts zu Händen bekommen können, auf dieses alles hat das Blutgericht seine schwarze Hand gelegt. Nur den Contract des Mediascher Publikums über 1000 Fl. C. M. hat Herr Gubl Secretair v. Brennerberg aus der Hand des Gefängniswärters übernommen und wird ihn ehesten übermachen.

Nun noch eine Anfrage. Die glückliche Umgestaltung der Dinge im Vaterlande macht es mir möglich, durch ein ehrenvolles Begräbnis seines Leichnames einen Theil des ihm zugefügten Unrechtes gut zu machen, aber bevor ich dieses veranstalte, erlaube ich mir die Frage. „Wollen Sie seine irdischen Überreste nicht von hier in seine Heimath transportieren lassen? Denn hätten Sie dieses im Sinn, was beinahe das Beste wäre, so möchten wir mit der Erweisung der letzten Ehre, die ich ihm zgedacht, bis dahin warten. Ich erbitte mir Ihre Meinung!

Auch noch eine Bemerkung! Als ich auf dem Rüstplatz dem Unglücklichen das letzte Lebewohl zurief, ersuchte er mich, sein Schnupftuch in sein Herzblut eintauchen zu lassen und es seiner ältesten Tochter zu übermachen. Ich habe seinen Willen erfüllt und das blutgetränkte Tuch ist bei mir – ein erschütternder Anblick – was meinen Sie, soll ich es derselben gradezu überschicken oder auch zunächst in Ihre Hände gelangen lassen?

Ich muß schließen – weil ich auch nicht weiter schreiben könnte. Empfangen Sie mienen herzlichen Gruß und gestatten Sie mir, Sie unter meine Freunde zählen zu können. Grüßen Sie mir die lieben Rothischen Kinder alle auf das Innigste – sie sind meinem Herzen so werth als ob sie mir angehörten – vielleicht kann ich sie bald mündlich sprechen – bis dahin bleibe ich hochachtungsvoll Euer Hochwürden ergebenster Diener

Georg Hintz

Ev. Pfarrer

Von Clausenburg

An

Den Hochwürdigen Herrn Samuel Kenst, verdienstvoller evangelischer Pfarrer über Hermannstadt

Marktschelken

Kleinschelken

Cluj, 9 septembrie 849

Prea stimate domn

Prima Dv. Scrisoare, din 2 august, nu am primit-o, iar pe cea de-a doua, datată 23 august, am primit-o abia alaltăieri, fapt pentru care mă grăbesc să vă răspund neîntârziat, dar de astă dată pe scurt.

În prețioasa Dv. scrisoare exprimați mulțumiri călduroase pentru tot ce am făcut și simțit în legătură cu soarta tristă a nenorocosului Dv. cumnat, domnul preot Roth. Ah, cât este de dureros să recunosc că mulțumirile se adresează în cel mai bun caz dorințelor și încercărilor mele, dar nu reușitelor. Dacă reușitele ar fi fost pe măsura dorințelor, l-aș fi salvat sau, cel puțin, i-aș fi îndulcit soarta, caz în care mulțumirile Dv. m-ar fi făcut fericit. Dar așa, nu pot scoate decât un suspin în legătură cu neputința omenească și mai ales în legătură cu neputința mea. Mulțumirile Dv. sunt o dovadă a prieteniei și bunăvoinței din partea rudelor precum și a regretului comun și tot mai simt o durere profundă în legătură cu soarta lui dură, de care mă simt atras în mod deosebit. Ai săi l-au prețuit probabil infinit mai mult decât mine și, prin urmare, au pierdut infinit mai mult, dar în timpul scurt al șederii sale aici am devenit prieteni apropiați, astfel că și pentru mine moartea sa a însemnat o lovitură dură

În ceea ce privește rugămintea Dv. legată de informații despre ultimele sale zile de viață, nu voi precupeți să vi le trimit cât mai curând. Oricum aveam de gând să le fac publice, întrucât contribuie la cunoașterea caracterului acestui bărbat excepțional și la înălțarea și învățarea oricărui cititor. Dacă mulți au învățat de la el să trăiască cu adevărat, atunci pot învăța și cum se moare cu măreție. Dintre hainele și scrierile avute asupra sa nu am putut recupera nimic, acestea au ajuns în mâinile negre ale asasinilor. Doar contractul cu locuitorii din Mediaș în valoare de 1000 fl l-a preluat secretarul gubernial von Brennerberg din mâna paznicului închisorii și îl va trimite în curând.

Încă o întrebare. Schimbările fericite petrecute în patrie îmi permit ca printr-o înmormântare cuviincioasă să repar o parte din

nedreptățile cărora le-a căzut victimă, dar înainte de a trece la acțiune, îmi permit întrebarea: nu doriți să transportați rămășițele lui pământeste la el acasă? Dacă intenționați așa ceva – ceea ce ar fi cea mai bună soluție – atunci să așteptăm până atunci cu ultimul salut pe care i-l pregătim. Doresc să aflu părerea Dv.!

Și încă o remarcă! Atunci când pe locul execuției i-am urat ultimul rămas bun nefericitului, acesta m-a rugat să-i înmoi batista în sângele inimii sale, batistă care să ajungă în posesia celei mai mari dintre fiicele sale. I-am îndeplinit dorința, iar batista însângerată se află în posesia mea – o privesc cutremurătoare! Dv. ce părere aveți? S-o trimit direct fiicei sau doriți să ajungă mai întâi în mâinile Dv.? Trebuie să închei pentru

că nu mai pot continua să scriu. Primiți salutul meu din inimă și permiteți-mi să vă număr printre prietenii mei. Transmiteți salutări cordiale dragilor copii Roth – îmi sunt dragi, ca și când ar fi ai mei – poate voi reuși în curând să Vă vorbesc prin viu grai – până atunci rămân preaplecătorul slujitor al sfinției voastre

Georg Hintz
preot evanghelic

verso:
din Cluj
Către

Preasfinția Sa d-nul Samuel Kenst,
meritos preot evanghelic în Sibiu prin
Șeica Mare Șeica Mică

ZUSAMMENFASSUNG

Kürzlich ist in die Handschriftensammlung des Brukenthalmuseums ein Brief des Klausenburger Pfarrers Georg Hintz an seinen Amtsbruder Georg Kenst, den Schwager des Revolutionärs Stephan Ludwig Roth, eingegangen. Hintz hat Stephan Ludwig Roth in der schweren Zeit bis zu seiner Hinrichtung begleitet. Vermutlich hat sich das Schriftstück in der Zwischenkriegszeit als Depositum in der Handschriftensammlung befunden, worauf eine mit Bleistift geschriebene Nummer schließen lässt. Der Brief ist 9. September 1849 datiert und enthält unter anderem Informationen über Objekte aus dem Nachlass des Revolutionärs, darunter auch sein Blut getauchtes Taschentuch, das den Hinterbliebenen übergeben werden soll. Hintz spricht auch das Problem eines würdigen Begräbnisses der irdischen Reste des Revolutionärs in seiner Heimatstadt an.

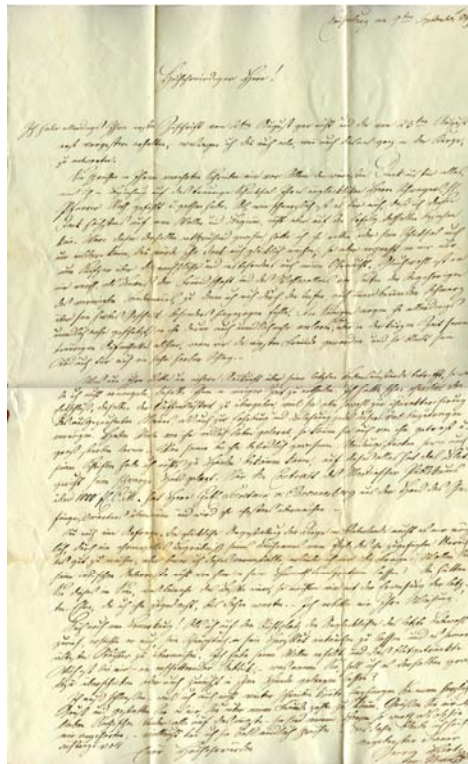
BIBLIOGRAFIE / BIBLIOGRAPHY

- Folberth 1959 Otto Folberth, *Der Prozess Stephan Ludwig Roth*, Böhlau Verlag, Graz,
Köln, 1959.

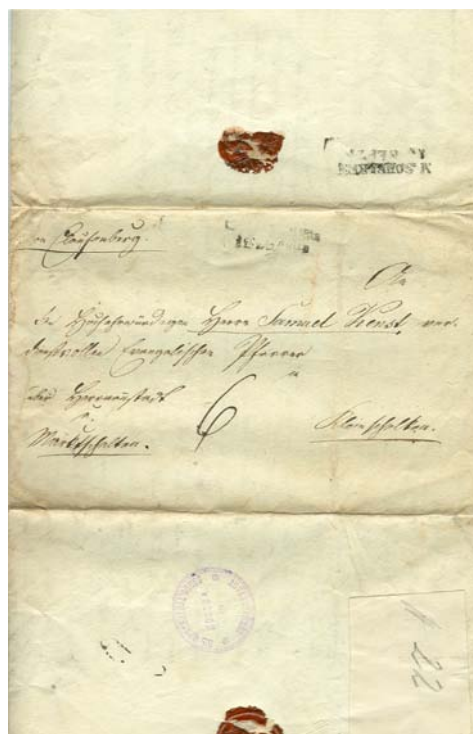
LISTA ILUSTRĂȚIEI / LIST OF FIGURES

1. Scrisoarea lui Hinz, recto: textul scisorii
1. Hinz' letter: recto: the content of the letter

2. Scrisoarea lui Hinz, verso: adresa destinatarului și sigiliul expeditorului
2. Hinz' letter, verso: Kensts address and Hinz' seal:

1.

2.